

CONSTANTIJN HUYGENS (SINT-GILLIS-WAAS)
AAN MARIN MERSENNE [PARIJS]
12 SEPTEMBER 1646
4446

Vervolg op Huygens' brief van 21 augustus 1646 (**4428B**). Mogelijk ook antwoord op een verloren gegane brief van Mersenne van 7 september 1646.

Samenvatting: Huygens stuurt de laatste ontbrekende psalm (*Pathodia* 14: *Quomodo dilexi*) en belooft de Franse liederen en daarbijgevoegd enkele regels opdracht aan Utricia Ogle; zij heeft een prachtige stem en is zeer vaardig op het klavecimbel.

Bijlage: *Quomodo dilexi* (*Pathodia* 14); Inhoudstafel van *Fundamenta physices* (Regius 1646); Christiaan Huygens aan zijn broer Constantijn jr., 3 september 1646 (OC 1, nr. 11, pp. 18-19; Waard 14, nr. 1505, pp. 434-436).

Door Mersenne ontvangen op 10 of 11 oktober 1646 en beantwoord op 12 oktober 1646 (OC 1, nr. 13, pp. 22-23; Worp 4, nr. 4469, p. 357; Waard 14, no. 1529, pp. 527-529).

Primaire bron: Parijs, Bibl. Nat., Ms. Fr. Nouv. Acq. 6206, fols. 8-9 (pp. 5-9): brief (dubbelvel, 20x31cm, abc | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: OC 2, nr. 11a, pp. 547-550: volledig.

— Adam 4, pp. 514-515: onvolledig (<Le livre de Regius ... seront satisfaits.>).

— Worp 4, nr. 4446, p. 348: samenvatting.

— Waard 14, nr. 1508, pp. 448-453: volledig.

Namen: Jacques Champion de Chambonnières; René Descartes; Frederik Hendrik; Christiaan Huygens; Constantijn Huygens jr.; Alexandre de Meru; John Ogle sr.; Utricia Ogle; John Pell; Johannes Polyander van Kerckhoven; Henricus Regius; André Rivet; Claude Saumaise; William Swann.

Plaatsen: Breda; Frankrijk; Illustere School (Breda); Nevers; Utrecht.

Titels: *Fundamenta physices* (Regius 1646); *De re militari* (Saumaise 1657); *Replicatio adversus Salmasii refutationem* (Polycarpus [= Fabrot] 1646).

Glossarium: air (lied); basse (baspartij); chanteuse (zangeres); espinette (klavecimbel); musicien (musicus); pseahme (psalm); tiorbe (theorbe); voix (stem).

Transcriptie

Monsieur,

Si vostre lunettier de Nevers fait le lanternier sûr de si rudes sémonces que vous luy avez faites, je ne le nommeray pas advocat de mauvaises causes, mais, qui est bien pis, très-mauvais causeur. Voyons donq, s'il vous plaist, le bout de cest affaire sans luy donner haleine ny relasche.

Je m'estoy abusé au nombre de mes pseames et n'envoye que par ce présent ordinaire le 20e, que j'ay fait exprès pour suppléer au défaut, et ne me repens point de l'occasion, non plus que mes amis harmoniques par-deça. ¹Si vous pouviez estimer mes productions au point qu'ils font, vous auriez de merveilleuses opinions de moy, ²*sed non ego credulus illis*. Je cognoy ma *carta supellex*.

S'ensuivront donq la sepmaine qui vient les airs François et trois lignes de préface à une dame Flamande-Angloise, que peut-estre par le passé je vous ay donnée pour la plus accomplie chanteuse qui se puisse veoir, en toute sorte de stile et de langue, comme feu son père, Chevalier de qualité en Angleterre et autrefois icy Colonel et Gouverneur d'Utrecht, amateur esperdu de la musique, n'espargnoit rien à la faire perfectionner, en particulier aussi sur l'espinette, où elle fait des merveilles, ayant mesme passé par les mains du Sieur de Chambonier, qui ne vous doibt pas estre incognu. Gardez ceste description pour quand en France l'on pourra vous demander qui est ceste | b | Utricia Ogle (la ville d'Utrecht luy a donné ce nouveau nom à son baptesme),

1. In de marge: <Il est sur des paroles du 119: *Quomodo dilexi legem tuam, totâ die meditatio mea est*, etc.>.

2. Vergilius, *Eclogæ* IX, 34: '... *sed non ego credulus illis*.'

à qui je dédie mes compositions. Il y a 6 mois qu'elle s'est mariée à un gentilhomme Anglois, le plus chaud et passionné et entendu amateur de la musique que j'aye encor veu de sa condition. Je puis bien le nommer obstétricien de mes pseumes; car il ne s'est jamais voulu saouler de m'en veoire produire, et sans un tel |D(@*4f6JOH jamais je ne m'y fusse appliqué aveq tant d'assiduité. Que si vos musiciens entendoient comme sa brave femme et moy nous nous demeslons de ces pseumes, aveq son excellente voix, ma basse et ma tiorbe, je croy que, pour peu de complaisance qu'on a en France pour les choses estrangères, ils se lairroyent persuader à juger nos concerts supportables.

Le livre de Regius vous contentera en sa méthode. Il est parti en chapittres dont vous trouverez icy les tiltres que j'ay fait copier jusques où l'impression est parvenue, et ces chapittres parlent par articles fort distincts, lesquels, de plus, sont accompagnez d'une chaisne de notes marginales, de sorte que la lecture en sera plaisante et commode, plus que celle des discours plus entendus de Monsieur Descartes. Quand vous me demandez dès à cest heure comment il explique le flux et reflux, l'aymant, etc., vous faites proprement le François qui a accoustumé, disons nous, de demander quelle heure va sonner l'horologe, sans vouloir avoir la patience de le compter. Attendez donq, dans fort peu vos désirs seront satisfaits. |c|

Monsieur Saumaise va donner sa *Milice*, à ce que me m'en mande Monsieur Rivet, mais vous sçavez combien ceste promesse dure. Son Altesse m'en a encor parlé aujourd'huy aveq déplaisir, et ne faudra que le nouveau livre *De mutuo* de vostre advocat pour nous frustrer encor des années de ceste pièce.

J'ay deux jeusnes galands, mon aisé et celui qui le suit, qui ont grand' envie de veoir vostre quadrature de l'hyperbole, et vos centres de percussion, et, pour vous dire qu'ils sont capables d'en juger, je fay copier une lettre que le cadet (aage de 17 ans) escrit à sondit aisé (qui est icy en charge avec moy) sur le subject de ses estudes mathématiques, où ce garçon réuscit à merveilles, comme en toutes autres choses, *quæ possent fidem tuam superare*, si je vous les récitois. Je ne sçay si l'hiver qui vient je me résoudray à envoyer ces deux enfans en France, où j'ose m'asseurer que vous les regarderiez de bon œil et ne seriez parfois pas marry de leur conversation.

Je ne sçay si vous aurez ouy parler d'un *Collegium Auriacum* et d'une Escole Illustre que Son Altesse, mon maistre, vient de fonder à Breda. Nous y avons fait venir çinq ou six excellens professeurs, un entre autres, pour les mathématiques, qui est Pellius l'Anglois, homme si célèbre que je m'assure que vous le cognoissez de réputation. Un gentilhomme de ces païs, Grand Veneur de Hollande soubs Son Altesse, Monsieur Rivet et moy avons esté constituez curateurs de ceste académie naissante, dont l'inauguration se va faire aveq solennitez réquises, le 16e de ce mois. Mais cette autre vocation icy, plus importante, ne me permettra pas d'y assister.

C'est assez. Je vous lasse de mon babil et demeure donq, pour transsubstantiation ou non-transsubstantiation *in vitam veterem*,

Monsieur,

vostre très-humble et très-affectionné serviteur
C. Huygens.

Au Camp de Saint-Gilles, le 12e Septembre 1646.

Vertaling

Mijnheer,

Als uw ³lenzenlijper uit Nevers de lantaarnmaker net zulke ruwe aanmaningen toevoegt als die welke u aan hem hebt gegeven, zal ik hem niet een advocaat van kwaaië zaken noemen, maar, wat erger is, een slecht spreker. Laten wij dus zien, alstublieft, wat het einde van deze zaak is, zonder hem adem of rust te gunnen.

3. Alexandre de Meru.

Ik heb mij vergist in het aantal van de psalmen en stuur met deze brief alleen de twintigste, die ik speciaal heb gemaakt om het tekort aan te vullen, en ik heb geen spijt van deze gelegenheid, noch mijn muzikale vrienden alhier. Hij is op de woorden van de 119de [psalm]: ⁴*Quomodo dilexi legem tuam, totâ die meditatio mea est*, enz. Als u mijn composities zo hoog kon schatten als zij doen, dan zou u een fantastische mening over mij hebben. ⁵ ^LMaar ik kan hen niet geloven; ^L ik weet ^L wat ik waard ben. ^L

Volgende week zullen dus de Franse liederen volgen en enkele regels opdracht aan een Nederlands-Engelse ⁶dame, die ik u in het verleden misschien wel eens als de voortreffelijkste zangeres heb genoemd die men zich kan voorstellen, in alle stijlen en talen, aangezien wijlen haar ⁷vader, ridder van verdienste in Engeland en hier vroeger kolonel en gouverneur van Utrecht, fervent muziekliefhebber, geen middel spaarde om haar te laten scholen, in het bijzonder ook op het klavecimbel, waarop zij wonderen verricht, omdat zij ook door de handen van de heer [Jacques Champion de] Chambonnières is gegaan, die u niet onbekend kan zijn. Bewaar deze beschrijving voor het geval men u in Frankrijk vraagt naar deze Utricia Ogle (de stad Utrecht heeft haar bij haar doop deze nieuwe naam gegeven), aan wie ik mijn composities opdraag. Zes maanden geleden is zij getrouwd met een ⁸Engelsman, de meest warme en toegewijde en bedreven muziekliefhebber die ik in zijn kringen ken. Ik kan hem wel de vroedman van mijn psalmen noemen, want hij kon er nooit genoeg van krijgen om mij ze te laten componeren, en zonder een dergelijke ^Lopzichter ^L zou ik mij er nooit met zoveel ijver op hebben geworpen. Als uw musici eens zouden horen hoe zijn vrouw en ik deze psalmen samen ten gehore brengen, zij met haar prachtige stem en ik met mijn bas en mijn theorb, dan zouden zij, denk ik, hoe weinig acht men in Frankrijk koestert voor zaken uit het buitenland, zich gemakkelijk laten overhalen om onze uitvoeringen als draaglijk te beoordelen.

Het ⁹boek van [Henricus] Regius zal u in zijn opzet bevallen. Het is verdeeld in hoofdstukken, waarvan u bijgaand de titels aantreft, welke ik heb laten kopiëren tot waar het drukken is gevorderd, en deze hoofdstukken spreken tot u in duidelijk onderscheiden paragrafen, welke daarbij nog eens begeleid worden door een reeks van marginotities, zodat het lezen ervan plezieriger en aangenamer zal zijn dan van de uitvoeriger redeneringen van de heer [René] Descartes [zelf]. Wanneer u mij nu direkt zou vragen hoe hij vloed en eb, de magneet, enz. verklaart, dan bent u precies de Fransman die gewend is, laten we zeggen, te vragen welk uur de klok zal slaan, zonder het geduld te willen hebben de slagen te tellen. Wacht dus nog even, in zeer korte tijd zullen uw wensen worden vervuld.

De heer [Claude] Saumaise gaat zijn ¹⁰*De re militari* uitgeven, naar wat de heer [André] Rivet mij erover mededeelt, maar u weet wel hoe lang die belofte [reeds] duurt. Zijne ¹¹Hoogheid heeft er vandaag nog met ongenoegen met mij over gesproken, en er hoeft slechts een nieuw ¹²boek *De mutuo* van uw ¹³advocaat [tegen Saumaise] te zijn om ons weer jaren dit ¹⁴werk te ontzeggen.

Ik heb twee jongemannen, mijn ¹⁵oudste en ¹⁶degene die daarna komt, die zeer gaarne uw [verhandelingen over de] kwadratuur van de hyperbool en de zwaartepunten zouden willen zien. En om u te kunnen staven dat zij in staat zijn zich daarover een oordeel te vormen, heb ik een ¹⁷brief laten kopiëren die de ¹⁸jongste (17 jaar oud) aan zijn genoemde oudere ¹⁹broer (die hier naast mij werkzaam is) heeft geschreven over het onderwerp

4. *Pathodia* 14.

5. Vergilius, *Eclogæ* IX, 34: ‘... maar ik kan hen niet geloven.’

6. Utricia Ogle, dochter van een Engelse vader (John Ogle sr.) en een Nederlandse moeder (Elisabeth de Vries).

7. John Ogle sr.

8. William Swann.

9. Henricus Regius, *Fundamenta physices* (Leiden 1646).

10. De uitgave zou echter nog een tiental jaren worden vertraagd: Claude de Saumaise, *De re militari romanorum liber* (Leiden 1657).

11. Frederik Hendrik.

12. Segeberus Polycarpus [= Charles-Annibal Fabrot], *Replicatio adversus Salmasii refutationem de mutuo* (Parijs 1646).

13. Charles Annibal Fabrot.

14. Saumaises *De re militari*.

15. Constantijn Huygens jr.

16. Christiaan Huygens.

17. Christiaan Huygens aan zijn broer Constantijn, 3 september 1646.

18. Christiaan.

19. Constantijn jr.

van zijn wiskundige studiën, waarin deze jongen geweldige resultaten boekt, zoals in alle andere zaken, ^Ldie uw verwachting zouden kunnen overtreffen,[↓] wanneer ik ze zou opsommen. Ik weet [nog] niet of ik komende winter zal besluiten deze twee kinderen naar Frankrijk te sturen, waar u - ik durf er zeker van te zijn - een welwillend oogje op ze zou willen houden, en er geen bezwaar tegen zou hebben om af en toe met hen te converseren.

Ik weet niet of u over een Oranje-College heeft horen spreken en over een Illustere School, die mijn ²⁰meester zojuist heeft gevestigd in Breda. Wij hebben er vijf of zes voortreffelijk professoren heengehaald, waaronder één voor wiskunde, namelijk de Engelsman [John] Pell, een zo beroemd man dat ik er zeker van ben dat hij u van naam bekend is. Een ²¹edelman uit dit land, opperhoutvester van Holland onder Zijne ²²Hoogheid, de heer [André] Rivet en ik zijn aangesteld als curatoren van deze ontluikende academie, waarvan de inauguratie de 16de van deze maand plaats zal vinden met de nodige plechtigheden. Maar dit andere, belangrijker beroep hier zal mij niet toestaan deze bij te wonen.

Genoeg voor nu. Ik vermoei u met mijn gebabbel en blijf, transsubstantiatie of geen transsubstantiatie ^Lnaar het oude leven,[↓]

mijnheer,

uw nederige en toegewijde dienaar
Constantijn Huygens.

In het kamp bij Sint-Gillis[-Waas], 12 september 1646.

20. Frederik Hendrik.

21. Johannes Polyander van Kerckhoven jr., heer van Heenvliet.

22. Frederik Hendrik.